

Закордонець Н.І.

Тернопольський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ДВУЯЗЫЧНОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация

В статье рассмотрены теоретико-методологические основы концепции двуязычного обучения. Охарактеризовано состояние разработки проблемы билингвизма. Выделены особенности и проблемы конструирования билингвального учебного плана. Исследованы особенности, требующие формулировка специфических принципов двуязычного обучения. Определены формы и методы организации двуязычного обучения в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: билингвальное образование, двуязычное обучение, усвоение языка, теоретические основы, объем знаний, билингвизм.

УДК 373.5(71):316.46(71)

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ІНКЛЮЗИВНОГО ЛІДЕРСТВА В ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ КОРИННИХ НАРОДІВ КАНАДИ

Запотічна М.І.

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті висвітлюється проблема використання потенціалу інклюзивного лідерства в шкільній освіті корінних народів Канади. Виконано аналіз науково-педагогічної літератури, яка трактує окремі аспекти предмету дослідження. Розглянуто досвід організації партнерств між школою та батьками, лідерами громад корінних народів. Обґрунтовано використання традиційної педагогіки корінних народів Канади та сучасних педагогічних технологій задля підвищення рівня успішності учнів – представників корінного походження. Представлено висновки дослідження та перспективи подальших розвідок з проблеми дослідження.
Ключові слова: Канада, корінні народи, шкільна освіта, інклюзивне лідерство, традиційна педагогіка корінних народів.

Постановка проблеми. Основною метою освіти є розвиток та соціалізація дітей та молоді. Первинна соціалізація відбувається у родинному оточенні, коли батьки виховують своїх дітей в колі сім'ї. Вторинна соціалізація особистості, як правило, відбувається за допомогою формальних інституцій як соціальних утворень. У суспільствах, де існують школи, учнів навчають цінностей, знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного функціонування у суспільстві, а сукупність необхідної для засвоєння інформації втілюється у навчальних програмах.

Сучасна система освіти Канади розвивається у полікультурному середовищі. Підтримання національних елементів освіти та розвиток культури і традицій різних народів світу є широко розповсюдженою практикою у полікультурному канадському суспільстві. Представники кожної етнічної групи, дотримуючись культурних особливостей канадського суспільства, в той же час зберігають та передають з покоління в покоління власну національну культуру, традиції, цінності та світогляд. У школах системи загальної шкільної освіти знайомлять дітей із особливостями мови, культури, традицій різних народів світу. Змістове наповнення навчальних програм, методика викладання матеріалу набувають особливого значення для соціалізації особистості та формування її світогляду, оскільки збереження

та передача культурних цінностей значно залежить від того, чого навчають у школах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Освіта Канади, її різновиди (формальна, неформальна), історія її розвитку, різні її рівні (навчання та розвиток у період раннього дитинства; система початкової та середньої загальноосвітньої школи; подальша освіта; навчання дорослих та розвиток умінь і навичок) досліджуються вітчизняними та зарубіжними науковцями: Т. Кучай, Дж. Едвардз (J. Edwards), Н. Френсіс (N. Francis), Дж. Рейне (J. Reyhner) (шкільна освіта Канади); О. Барабаш, Н. Муқан, М. Лещенко (неперервна освіта); О. Ориєнко, К. Воядже (С. Voyageur), Б. Келліу (B. Calliou) (полікультурна освіта Канади); Ю. Шийка, С. Шепсон (S. Shapson), В. О'Дойлі (V. O'Doyley), К. Хілтенстем (K. Hultenstam), Л. Олбер (L. Olber) (білінгвальна освіта) тощо.

Освіту корінного населення Канади вивчали С. Андерсен (С. Andersen, А. Johns), Дж. Куммінс (J. Cummins), Й. Хеберт (Y. Hebert), Д. МакКаскілл (D. McCaskill), Х. Рехем (H. Raham), Дж. Фрісен (J. Friesen), В. Фрісен (V. Friesen), Дж. Ламбе (J. Lambe), проте, використання потенціалу інклюзивного лідерства в шкільній освіті корінних народів Канади ще не була предметом наукового дослідження вітчизняних науковців.

Мета статті. Метою статті є дослідження використання потенціалу інклюзивного лідерства в

шкільній освіті корінних народів Канади. Автором визначено такі завдання: 1) виконати аналіз науково-педагогічної літератури, що висвітлює окремі аспекти окресленої проблеми; 2) вивчити канадський досвід залучення батьків, громадських діячів, представників громад корінних народів до навчального процесу й життєдіяльності школи та визначити його вплив на успішність учнів.

Виклад основного матеріалу. Результати досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців свідчать, що характерною особливістю розвитку системи шкільної освіти Канади на початку XXI ст. є розвиток інклюзивного лідерства (англ. – inclusive leadership). Інклюзивне лідерство, як зауважує З. Магдач, передбачає залучення до освітнього процесу людей, що знаходяться в середині освітньої організації і займають різні формальні посади, а також людей, що мають відношення до навчально-виховного процесу, але знаходяться поза межами освітньої організації [1]. Особливу увагу в інклюзивному лідерстві звертають на залучення до продуктивної співпраці осіб різного етнічного та культурного походження, характеру, складу мислення, світогляду тощо. Практика інклюзивного лідерства активно застосовується у системі освіти корінного населення Канади і має позитивний вплив на успішність учнів.

У контексті інклюзивного лідерства активну участь в освітньому процесі окрім вчителів, соціальних працівників, завучів та директорів шкіл, беруть батьки та представники громади [2], [3]. Зважаючи на особливу роль суспільства корінних жителів та їхніх громад, які традиційно були й залишаються невід'ємною частиною освіти та виховання молодого покоління, інклюзивне лідерство відіграє особливе значення на сучасному етапі розвитку освіти корінних народів Канади.

Як свідчать результати виконаного дослідження, у провінції Британська Колумбія рівень учнівської успішності серед представників корінного населення значно вищий у шкільних районах, які розвинули партнерські відносини із місцевими представниками – лідерами корінних жителів, і які беруть активну участь у прийнятті освітніх рішень.

Про позитивні зміни свідчать статистичні дані про успішність учнів 17 шкіл у провінції Альберта, які активно впроваджували Проект навчального середовища школа-громада (англ. School-Community learning environment project). У рамках цього проекту школи запровадили низку стратегій щодо залучення батьків та громади до навчально-виховного процесу. Однією з найуспішніших програм цього проекту, створена спеціально для батьків та учнів корінного населення, стала програма залучення батьків з метою покращення успішності учнів «Сім'ї та школи разом» (англ. FAST – Families and schools together). У провінції Британська Колумбія у 2004 р. засновано Клуб батьків дітей перших націй (англ. First Nations Parents' Club), який сприяв утворенню 134 місцевих батьківських комітетів та об'єднав близько 2800 осіб [7].

За допомогою Асоціації шкіл перших націй батьків забезпечують інформаційними матеріалами, навчальною підтримкою, для них організуються спеціальні семінари та конференції,

проводяться спеціальні тренінги, які навчають їх допомагати дітям у навчанні, інформують, як використовувати наявні ресурси для підвищення успішності їхніх дітей.

Оцінювання програм у різних провінціях та територіях Канади свідчить, що у 31 канадській школі, які залучили 387 батьків та більше 600 учнів, батьки почали значно більше приділяти уваги навчанню своїх дітей, а також почали допомагати готувати домашнє завдання [7]. Необхідно зазначити, що хоча дослідження свідчать про підвищення рівня успішності, зацікавленості учнів та батьків в освіті дітей, співпраця школи, громади й батьків у різних місцевостях значно відрізняється, залежно від конкретних академічних потреб учнів, потреб громади, історико-культурних особливостей розвитку освіти у певному шкільному районі чи провінції. Відрізняються і рівень залучення громади до навчального процесу. Це може бути виконання громадою радничьких, консультативних функцій щодо впровадження певних рішень шкільної адміністрації, участь громади у прийнятті рішень і плануванні освітньої діяльності чи самостійне прийняття рішень громадою корінних жителів із подальшим узгодженням їх із адміністрацією школи.

Окрім цього, з метою покращення результативності шкільної освіти та підвищення рівня успішності учнів – представників корінного походження Департамент індіанців та розвитку півночі Канади запровадив низку освітніх партнерських програм (англ. Education Partnerships Programs), спрямованих на посилення співпраці між представниками корінного населення, урядами провінцій і територій Канади, федеральним урядом та місцевими органами управління освітою. Серед них варто виокремити, наприклад, Партнерство Окісіяпі (англ. Okiciyapi partnership), що об'єднує загальноосвітні школи м. Саскатун (провінція Саскачеван), Раду племен м. Саскатун та Центральну міську федерацію метисів (англ. Central Urban Metis Federation). У результаті співпраці цих організацій, було розроблено культуровідповідні навчальні програми, програми професійного розвитку вчителів, що працюють з учнями – представниками корінного населення, спеціальні тести для визначення прогалин у знаннях в учнів корінного та некорінного походження, стратегії білінгвальної освіти для корінних жителів тощо.

Розвиток інклюзивного лідерства в освіті дітей корінних народів Канади спричинений певними тенденціями. Сучасний етап розвитку освіти корінного населення Канади характеризується тенденцією відродження традиційної народної педагогіки корінних жителів та її інтеграцією у сучасну систему освіти Канади. Синтез традиційного і сучасного породжує новітню систему освіти Канади, зокрема і систему освіти корінного населення, основною метою якої є формування бікультурної особистості – представника корінних народів Канади із чітко визначеною національною ідентичністю, який володіє усіма необхідними знаннями та навичками, щоб стати успішним у домінуючому канадському суспільстві. Центральними в навчальних програмах є вивчення мови та культури корінних народів. Відроджуються традиційні методи навчання, а

само навчання на практиці та усні розповіді легенд й історій, оживляється інтерес до вивчення мов корінних народів Канади, традиційна музика і танці корінних жителів стають важливою частиною сучасного навчання [4], [6].

Результати дослідження освіти корінних народів у полікультурному суспільстві Канади свідчать, що учні шкіл, у яких підтримують і поважають їхню культуру, досягають високих показників успішності. Однак, академічний та професійний успіх учнів, а також їхнє майбутнє значно залежать від розуміння домінуючої культури нації, в якій вони проживають. У даному випадку це – канадське суспільство. Освітній процес повинен забезпечити корінне населення знаннями, як культура їхнього народу взаємодіє у сучасному світі із полікультурним канадським суспільством. Отже, завданням освіти буде формування особистості, яка володіє знаннями, вміннями та навичками і може функціонувати як в канадському полікультурному суспільстві, так і в спільноті корінних жителів.

Як відомо, основним фактором, що відіграє вирішальну роль в успішності будь-якого учня, є мотивація. Присутність мотивації сприяє пунктуальності, регулярному відвідуванню школи, позитивній поведінці та загалом створює конструктивне шкільне середовище. Як відомо, у сучасній педагогіці мотивацію поділяють на внутрішню і зовнішню.

У традиційній освіті корінних жителів мотивація дітей була внутрішньою і повністю залежала від зацікавленості самої дитини у навчально-виховному процесі. Дітей заохочували до виконання певних завдань і найчастіше, винагородою за виконання завдань була похвала зі сторони дорослих.

Особливу увагу слід звернути на методику викладання, зокрема способи подачі матеріалу, які використовуються для навчання учнів – пред-

ставників корінного походження. Як правило, учні більше зацікавлені навчальним матеріалом, якщо він відповідає їхнім інтересам і є найбільш близьким до повсякденного життя. У зв'язку з цим, важливо пов'язувати навчальний матеріал із навколишнім світом, особливо тією частиною реальності, з якою стикаються учні. Оскільки традиційна система навчання корінних жителів була зосереджена на опануванні знань шляхом практичних навичок, важливими у процесі навчально-виховної діяльності стають використання наочних матеріалів, аудіо та відео, кінестетичних видів діяльності [5]. «При кожній найменшій нагоді та доцільності, навчання учнів повинне відбуватися за межами навчальної аудиторії. Це може бути проведення екскурсії за межами школи чи просто прогулянка на шкільному подвір'ї. Учні значно легше знайти зв'язок між поняттями, якщо вони пов'язують його із власним досвідом [5].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, як свідчать результати виконаного дослідження, на початку XXI ст. в освіті корінних народів Канади широко використовується потенціал інклюзивного лідерства, що передбачає залучення до життєдіяльності школи та навчального процесу батьків, громадських діячів, представників громад корінних народів. Такий досвід є позитивним, оскільки забезпечує можливість формування конструктивного навчального середовища, що ґрунтується на освітніх стандартах та інкорпорує культуру відповідні навчальні ресурси, зокрема й засади традиційної педагогіки корінних народів. Це, своєю чергою, сприяє підвищенню мотивації та зацікавлення учнів, а відтак відображається на рівні їхньої успішності.

До перспектив подальших розвідок відносимо дослідження можливостей здобуття загальної шкільної освіти в альтернативних школах для корінних народів Канади.

Список літератури:

1. Магдач З. Т. Розвиток системи управління шкільною освітою в Канаді: дисертація на здобуття наук. ст. канд. пед. наук. 13.00.01 / З. Т. Магдач – Львів, 2013 р. – 245 с.
2. Муқан Н. В. Формування взаємин батьків і дітей у творчому доробку українсько-канадських педагогів / Н. В. Муқан // Науковий вісник. Педагогіка та психологія. Збірник наукових праць. – Чернівці: Чернівецький НУ, 2012. – Вип. 620. – С. 132–137.
3. Муқан Н. В. Особенности сотрудничества между учителями и родителями: опыт Канады / Н. В. Муқан // Вестник Академии педагогических наук Казахстана. – 2013. – № 2 (март-апрель). – С. 26–31.
4. Indian Education in Canada. Vol. 2. The Challenge / Ed. by J. Barman, Y. Heebert, D. McGaskill. – University of British Columbia Press, 1987. – 260 p.
5. Integrating Aboriginal Perspectives into Curricula. – Manitoba Education and Youth, 2003. – 71 p.
6. Kiedrowski J. Trends in Indigenous Policing Models: An International Comparison / J. Kiedrowski. – Compliance Strategy Group, Ottawa, 2013. – 55 p.
7. Raham H. Best Practices in Aboriginal Education: A Literature Review and Analysis for Policy Directions / H. Raham. – Office of the Federal Interlocutor, Indian and Northern Affairs Canada, 2009. – 104 p.

Запотична М.І.

Национальный университет «Львовская политехника»

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОТЕНЦИАЛА ИНКЛЮЗИВНОГО ЛИДЕРСТВА В ШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ КОРЕННЫХ НАРОДОВ КАНАДЫ

Аннотация

В статье освещена проблема использования потенциала инклюзивного лидерства в школьном образовании коренных народов Канады. Проанализирована научно-педагогическая литература, которая освещает отдельные аспекты предмета исследования. Рассмотрен опыт организации партнерств между школой и родителями, лидерами общин коренных народов. Аргументировано использование традиционной педагогики коренных народов Канады и современных педагогических технологий для повышения уровня успеваемости учеников – представителей коренного происхождения. Представлены выводы исследования и перспективы дальнейших исследований проблемы, которая изучается.

Ключевые слова: Канада, коренные народы, школьное образование, инклюзивное лидерство, традиционная педагогика коренных народов.

Zapotichna M.I.

Lviv Polytechnic National University

THE USE OF INCLUSIVE LEADERSHIP POTENCIAL IN ABORIGINAL PEOPLES' SCHOOLING IN CANADA

Summary

In the article the problem of inclusive leadership usage in aboriginal peoples' schooling in Canada has been studied. The analysis of scientific and pedagogical literature which highlights distinct aspects of the problem under research has been conducted. The experience of partnership organization between school and parents, leaders of aboriginal communities has been examined. The use of traditional pedagogy of aboriginal peoples and modern pedagogical strategies for upgrading progress level of aboriginal students has been rationalised. The conclusions and perspectives for further study of the problem under research have been presented.

Keywords: Canada, aboriginal peoples, schooling, inclusive leadership, traditional pedagogy of aboriginal peoples.